

Eurofound

Työmarkkinoilla toimivien välitysyriyten sääntely ja työmarkkinaosapuolten rooli työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan ehkäisemisessä

Tiivistelmä

Johdanto

Raportin tavoitteena on tukea viranomaisille tarkoitettun parhaiden käytäntöjen oppaan kehittämistä. Opas koskee työmarkkinoilla toimiviin välitysyriyksiin sovellettavien sääntöjen ja sääntelyjen seuranta ja täytäntöönpanoa työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Raporttiin on koottu tutkimustuloksia kahdelta keskeiseltä alueelta. Niissä tuodaan esille, miten viranomaiset sääntelevät työmarkkinoilla toimivia välitysyriyksiä eri jäsenvaltioissa ja missä määrin työmarkkinaosapuolten toimet tukevat työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan ehkäisemistä. Raportissa keskitytään pääasiassa työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaan ihmiskauppaan, eikä se kata seksuaalista hyväksikäyttöä varten tapahtuvaa ihmiskauppaa. Raportti perustuu Eurofoundin kansallisten yhteyshenkilöiden verkoston toimittamiin tietoihin, jotka kattavat kaikki 28 EU:n jäsenvaltiota ja Norjan.

Taustaa

Ihmiskaupan ehkäisemispyrkimykset ovat 1990-luvun loppupuolelta lähtien olleet tärkeässä asemassa EU:n asialistalla. Hyväksymällä ihmiskaupan ehkäisemistä koskeva Palermon pöytäkirja vuonna 2002 tuettiin ihmiskauppaan puuttumista koskevan neuvoston puitepäätöksen ja EU:n suunnitelman hyväksymistä samana vuonna. Vuonna 2011 Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät direktiivin ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta. Ihmiskaupan vastaiseen direktiivin perustuva ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävä EU:n strategia vuosiksi 2012–2016 (COM (2012) 286 final) sisältää kohdennettuja toimia, joiden tavoitteena on ihmiskaupan ehkäisy, uhrien suojeleminen ja ihmiskauppioiden syytteen asettaminen sekä kumppanuudet. Strategiassa määritellään myös rekrytointi yhdeksi ihmiskauppaan liittyväksi alaksi ja korostetaan, että on tärkeää ottaa ammattiliitot ja työnantajajärjestöt mukaan kehittämään ihmiskaupan vastaisia toimintalinjoja.

Keskeiset havainnot

Raportissa analysoidaan lainsäädäntöä, sääntelyä ja työmarkkinaosapuolten toimia, joilla torjutaan työmarkkinoiden välitysyriyten mahdollista osallistumista työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaan ihmiskauppaan. Raportin ensimmäisessä osassa käsitellään taustaa ja määritelmiä sekä tarkastellaan työmarkkinoilla toimivien välitysyriyten ja ihmiskaupan välillä mahdollisesti olevia yhteyksiä. Työmarkkinoilla toimivat välitysyriykset ovat yksityisiä tai julkisia elimiä tai instituutioita, jotka toimivat välittäjinä työtä hakevan yksittäisen ihmisen ja työntäjän välillä. Ne toimivat joko työnvälitystoimistoina tai työvoimanvuokrausyrityksinä.

Tutkimuksesta käy ilmi, että työnvälitysyriyten lukumäärä on lisääntynyt nopeasti 1900-luvun lopussa sen jälkeen, kun monet EU-maat poistivat rajoituksia ja alkoivat säännellä vuokratyötä.

Asiaan liittyviä eurooppalaisia ja kansainvälisiä sääntelyjä ovat muun muassa vuokratyöntekijöistä annettu direktiivi (2008/104/EY) ja Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimus nro 181, joka kattaa työnvälitystoimistot sekä erilaiset kansalliset toimenpiteet työmarkkinoiden välitysyriyten sääntelyä ja seuranta varten. Työmarkkinoilla toimivien välitysyriyten sääntelyn yleisimpiä muotoja EU:ssa ovat muun muassa lupa-, rekisteröinti- ja sertifiointijärjestelmät.

Tutkimuksessa havaittiin, että työvoiman hyväksikäyttötarkoituksissa tapahtuvaa ihmiskauppaa koskevia ongelmia ilmeni useimmissa maissa neljällä alalla, jotka olivat maatalous, rakennusala, kotitaloustyö ja hotelli- ja ravintola-ala. Osassa maita ongelma-aloihin kuuluivat lisäksi vähittäiskauppa (Belgia ja Ruotsi), kauneushoitola ja kampaamot (Suomi), kuljetusala (Romania) sekä jätehuolto ja kierrätys (Tanska).

Työmarkkinaosapuolet antavat tietoa ja kertovat kokemuksista vilpillisestä rekrytoinnista ja työvoiman hyväksikäytöstä. Tietojen jakaminen, keskinäinen tuki

ja tehokas yhteistyö ovat ratkaisevan tärkeitä työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja hävittämiseksi. Kansainvälisellä tasolla työvoimanvuokrausalalla toimivat työmarkkinaosapuolet (Uni Global ja CIETT) laativat vuonna 2008 vuokratyötä koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat tukemaan sääntelykehystä, jonka tavoitteena on estää vuokratyöstä johtuva muiden työntekijöiden oikeuksien ja työolojen heikkeneminen. Tutkimuksessa todetaan, että kansalliset työmarkkinaosapuolet tiedostavat yhä paremmin velvollisuutensa tällä alalla ja ilmaisevat huolensa vilpillisestä rekrytoinnista ja työvoiman hyväksikäytön toimintatavoista. Näistä toimista huolimatta työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan torjuminen ei edelleenkaan ole ensisijainen tavoite kansallisella tasolla.

Jäsenvaltioiden ja Norjan työmarkkinaosapuolet ovat kehittäneet monia toimintatapoja torjumaan ihmiskauppaa, jossa työmarkkinoilla toimivat välitysyrietykset hyväksikäyttävät työvoimaa. Ne täydentävät kansallisia menettelytapoja. Niistä on käytössä monia eri muotoja, joista esimerkkinä ovat työehtosopimukset, yhteiset aloitteet, vuoropuhelu hallituksen kanssa, kampanjat, valitusten käsittelyjärjestelmät, rajat ylittävä yhteistyö, käytännesääntöjen kehittäminen, tietojen ja koulutusmateriaalin tarjoaminen, tarkastusten lisääminen ja tiedotusvälineiden käyttö.

Raportista käy ilmi, että työmarkkinaosapuolten osallistuminen tämän alan toimintaan on usein haasteellista. Koska työnantajajärjestöt eivät kata kaikkia työmarkkinoilla toimivia välitysyrietyksiä, valvonta voi etenkin pienten ja keskisuurten välitysyrietysten tapauksessa olla ongelmallista. Ammattiliitot eivät aina pysty tavoittamaan kaikkia työntekijöitä eivätkä etenkin niin sanotuissa piilotyösuhteissa tai eristetyissä työsuhteissa olevia työntekijöitä.

Päätelmät

Raportissa esitellään esimerkkejä uusista hyvistä toimintatavoista. Kansallisten hallitusten toimiin kuuluvat muun muassa rajat ylittävä yhteistyö, työsuojelutoiminta, lainsäädännön ja sääntelyn käyttöönotto, viranomaisten välisen yhteistyön tukeminen, ohjeistuksen antaminen tiedotuksen, koulutuksen ja eettisten säännösten avulla, uhrien tukeminen ja yhteistyö työmarkkinajärjestöjen kanssa. Hallitusten ja työmarkkinajärjestöjen uusia hyviä toimintatapoja koskevat monet esimerkit liittyvät tuen kohdentamiseen uhreille ja tiedon lisäämiseen

työvoimaa hyväksikäyttävästä ihmiskaupasta. Koska työmarkkinoilla toimivia välitysyrietyksiä tai työnantajia koskevien parhaiden toimintatapojen todettiin olevan vähän, raportissa korostetaan, että sekä työnantajajärjestöiltä että ammattiliitoilta vaadittaisiin tältä osin lisätoimia. Toimivan alakohtaisen sosiaalisen vuoropuhelun maissa voisi olla tarkoituksenmukaista, että työmarkkinaosapuolet kehittäisivät yhteisen strategian, jolla torjuttaisiin vilpillistä kilpailua sekä palkkojen ja työehtojen heikentämispaineita.

Laadittaessa viranomaisille tarkoitettua parhaiden toimintatapojen opasta, joka koskee sääntöjen ja sääntelyjen seurannan ja täytäntöönpanon parantamista työmarkkinoilla toimivien välitysyrietysten työvoimaa hyväksikäyttävän ihmiskaupan ehkäisemiseksi, olisi otettava huomioon seuraavat toimet:

- laaditaan asianomaisiin EU:n direktiiveihin ja kansainvälisiin säädöksiin perustuvat työmarkkinoilla toimivia välitysyrietyksiä, ihmiskauppaa ja työvoiman hyväksikäyttöä koskevat selkeät kansalliset määritelmät
- käytetään tarkkoja määritelmiä työmarkkinoilla toimivien välitysyrietysten merkitystä ja esiintyvyyttä sekä työvoimaa hyväksikäyttävää ihmiskauppaa koskevien tietojen keruun kehittämiseen
- lisätään rekisteröityneiden, luvansaaneiden ja/tai sertifioitujen työmarkkinoiden välitysyrietysten osuutta
- tuetaan kokonaisvaltaisesti rajanylityspaikoilla mahdollisesti toimivien työmarkkinoiden välitysyrietysten valvontaa ja seuraamusten määräämistä käyttämällä parannettua rekisteröintiä, toimilupien myöntämistä ja/tai sertifiointia
- lisätään viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten välistä alueellista ja rajat ylittävää yhteistyötä
- tuetaan yhdenmukaisia ja tehokkaita kahdenvälisiä ja kolmenvälisiä yhteisiä toimia, jotka koskevat työmarkkinoilla toimivia välitysyrietyksiä ja rekrytointikäytäntöjä sekä työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa
- tuetaan työmarkkinaosapuolia henkilöstön edustuksen lisäämisessä erityisesti pienissä ja keskisuurissa työmarkkinoilla toimivissa välitysyrietyksissä.

Lisätietoja

"Regulation of labour market intermediaries and the role of social partners in preventing trafficking of labour" (Työmarkkinoilla toimivien välitysyrietysten sääntely ja työmarkkinaosapuolten rooli työvoiman hankkimiseen tähtäävän ihmiskaupan ehkäisemisessä) -raportti on saatavissa osoitteesta <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Lisätietoja antaa tutkija Andrea Fromm, af@eurofound.europa.eu